

*Це край, де все для мене
рідне, не байдуже!*

Б 10414
9(с2)
Д 438

ДЗЮБА Олександр • МАГДА Василь

Зреськи – вчора, сьогодні

БІБЛІОТЕЧКА ІСТОРІЇ СІЛ ПОЛТАВЩИНИ

Зміст

Вступ	3
Яреськи (Іерешки, Єресьок, Єреськи).....	5
Від Бутової гори до Нижніх Яресьок.....	20
Яреськи у житті Гоголів-Яновських.....	30
Сотенна старшина	41
Місцеве самоврядування.....	45
Лихоліття.....	57
Реабілітовані.....	62
Голодомор	67
Минуле і сучасне навколишніх сіл	74
Довженко і кіно	116
Вони були в Яреськах	147
Війни	157
Чорнобильці.....	200
25-та Чапаївська дивізія	201
Від колгоспу до агрофірми	205
Від ЯБМД 13 до Універсалбуду	253
Цукровий завод.....	264
Завод мінеральних вод	293
Освіта	302
Медицина	324
Споживче товариство.....	334
Лісництво	339
Держлісопитомник	345
Станція та пристанційні організації	350
Культура.....	354
Духовності села.....	368
Спортивна гордість села.....	382
Яреські славні своїми родами.....	395

Яреськи у житті Гоголів-Яновських

Містечко Яреськи займало друге місце, після Василівки, за значенням, яке його мешканці мали у житті родини Гоголів-Яновських. З цим населеним пунктом їх поєднували як родинні, так і майнові стосунки.

У Яреськах володіла невеликим маєтком бабуся Миколи Васильовича, Тетяна Семенівна, яка спадок одержала від своїх батьків Лизогубів. У її родовідному дереві, крім Лизогубів, є представники відомих козацько-старшинських родів: Танських, Паліїв-Гурків, Забіл, що безперечно вплинуло на нащадків. За свідченням сучасників, вона була дуже освічена і набожна, добре розумілася на живописі та вміла малювати. За легендою, Тетяна Семенівна втекла з дому разом із коханим Гоголем-Яновським Панасом й вийшла за нього заміж, у супереччю волі батьків. Саме вона для малого і юного Миколи була джерелом історичних, побутових та релігійних оповідок. Згідно з висновками гоголезнавців бабуся була для нього людиною минулого віку, живим представником і носієм старовини в усіх проявах – у смаках, звичках. Тетяна Семенівна добре знала старий козацький побут і багато історичних фактів козацького періоду. А ще від бабусі перейшов до онука хист до малювання. Незадовго до смерті вона залишила заповіт, в якому, зокрема, зазначалося: *«Движимое и недвижимое имение мое, доставшееся по наследству от родителей моих, числящееся за мною и умершим сыном моим в селе Васильевка и местечке Яреськи, состоящее по последней ревизии из 137 душ со всеми пахотными, сенокосными, лесными хозяйственными при нем заведениями, сим духовным тестаментом записываю и завещаю в вечное и потомственное владение им внукам моим: Николаю, Мариц, Елизавете, Татьяне и Ольге Гоголь-Яновским с тем, что внук мой Николай преимущественно пред сестрами своими должен из всего имущества получить половину один».*

Не маючи церкви у власному селі Панас Дем'янович з Тетяною Семенівною та дітьми їздили до храму у Яреськи.

У містечку Яреськи у 1791 році народилася мати Миколи Васильовича, Марія Іванівна, у козацько-старшинській родині Косяревських (За цей рід

буде описано нижче). Її мати померла молодою, а тому вона виховувалася у батькової рідної сестри Ганни Матвіївни, яка успадкувала маєток у Яреськах за своїм чоловіком Трощинським Андрієм Прокоповичем – братом знаного урядовця Російської імперії Дмитра. Марія Іванівна отримала непогану домашню освіту, була досить начитаною і добре знала українську історію, звичаї та традиції свого народу. У тітчиному домі вона зростала, отримувала освіту. Тітка їй і нареченого вибрала та видала заміж з дому Трощинського. Тому Марія любила тітку більше ніж батьків, а містечко Яреськи їй були рідніші чим Косяревщина, де проживали батьки. А вийшла вона заміж чотирнадцятирічною дівчинкою. І вінчання її було у Яреськівській церкві Різдва Христового. Вона гарно вела своє господарство, приймала активну участь у громадському житті. Марія Іванівна отримала медаль за участь у російсько-французькій війні 1812 року, надаючи допомогу у формуванні козацьких полків на Полтавщині. Безперечно вона впливала на формування характеру та світогляду сина.

Любов до свого народу, його історичного, особливо козацького минулого письменник почерпнув у свого діда Панаса Дем'яновича, який закінчив сільську школу на Лубенщині, Києво-Могилянську академію. Мав здібності до вивчення іноземних мов, а тому стає перекладачем у Генеральній військовій канцелярії Українського гетьманату. Після ліквідації Катериною гетьманства Гоголь-Яновський продовжує службу у канцелярії Малоросійської Колегії. У 1781 році Панас отримав звання бунчукового товариша, що прирівнювалося до старшини та підполковника. На час його служби в Глухові припадають значні структурні зміни в адміністративно-територіальному устрої України. Дід Миколи брав у руки не тільки писарське перо, а й шаблю та рушницю під час Кримського походу 1770 року. Саме дід зацікавився своїм родоводом та розпочав збирати документи про родовід козацького полковника Гоголя, котрий служив у гетьмана Дорошенка в бурхливі часи нашої історії. Тоді він додав до свого прізвища Яновський ще прізвище Гоголь. Хоча Микола спілкувався з дідом лише у ранньому дитинстві, та відгомін дідової служби канцеляристом відчувається у ранніх його творах. А можливо, юний Микола узяв окремі епізоди з розповіді батька про дідові пошуки та його службу.

Найбільший вплив на формування творчого літературного генія Миколи Васильовича здійснив його батько Василь Панасович. Як вважають багато дослідників, закінчивши Полтавську семінарію, він перебував на службі номінально, завдяки кураторству впливового родича. У кінці 1805 року Василь Панасович пішов у відставку та поселився у батьківському хуторі Купчиному. У цьому році він одружився з Косярівською М.І. Вінчання відбувалося у яреськівській церкві Різдва Христового. А через рік він служить секретарем при губернському маршалі Трощинському Д.П., а з 1815 року Гоголь-Яновський уже мав посаду хорунжого Миргородського полку та одночасно був куратором економії Дмитра Прокоповича у Яреськах.

Він був режисером, актором у домашніх театрах свого благодійника у селах Яреськи і Кибинці. Василь Панасович писав для цих театрів п'єси на теми народного побуту. Саме з цих комедій Гоголь запозичив деякі епіграфи своєї знаменитої повісті «Вечори на хуторі біля Диканьки». Сучасники цінували Василя Панасовича не лише як письменника й актора, а як великого жартівника та знавця багатьох веселих історій. Безперечно, це передалося сину. З батьками Микола часто приїздив у Яреськи, де молилися у церкві, гостювали у Трощинських та в інших знайомих, а їх було тут багато, відвідували театр. А ще, саме яреськівські краєвиди, з піщаними припільськими берегами та неозорими зеленими далями, що відкривалися за сотню метрів від будинку Трощинського з урвища, стоячи над яким дух захоплював, Гоголь виніс безмежну любов до природи та її місцевої окраси – Псла.

У Яреськах збереглася ботанічна пам'ятка природи, під кроною якої бували Гоголі, Трощинські та багато інших яреськівчан. Це дуб черешчатий, віком 350-400 років, висотою 23 метри, обхватом – 4 метри. Рoste біля колишнього будинку Трощинського, згодом – агрономічна та середня школи, ПТУ-56. Ця пам'ятка обстежувалася: Андрієнко Т. Л., Байдак О. М., Кегим С. Л. та іншими біологами. У селі цю деревину називають дуб Гоголя, а гості населеного пункту завжди відвідують це місце. Випускники середньої школи 50-60 років щорічно проводять біля нього зустрічі.

Перший пам'ятник Гоголю М. В. у Яреськах був встановлений на честь сторіччя з дня смерті письменника у 1952 році біля приміщення тоді середньої школи. Виготовлений з гіпсу, під дією атмосферних явищ він почав розпадатися і всередині 60-х років був знятий. У 1968 році на місці погруддя Гоголя був встановлений обеліск Таранцову Андрію. На думку авторів цього видання, це місце вибрана не вдало, бо у ХІХ столітті там знаходилося родинне кладовище Трощинських. У 1964 році колгосп імені Тельмана почав носити прізвище Гоголя М. В. У 60-ті роки за рішенням бюро райкому партії та райвиконкому на відзначення осіб, на честь яких були названі колгоспи, необхідно поставити пам'ятники. І весною 1968 року, навпроти контори колгоспу, в центрі села урочисто було відкрито погруддя Гоголю М. В. Автор шишацький скульптор Губа Є. В.

У 1977 році на приміщенні тоді середньої школи, нині – ПТУ -56 відкрито меморіальну дошку в пам'ять домашнього театру Трощинського Д. П. На чорному полірованому граніті вигравіювано: «На цьому місці стояв будинок, в якому діяв домашній театр. Його часто відвідував молодий М. В. Гоголь».

Косярівські

Знаний рід козацької старшини, що походить з Лубенщини, тісно пов'язаний з містечком Яреськи. Цей рід веде початок із знатного товариша Лубенського полку Косярівського Леонтія Павловича, 1710 р.н. Його

внук, Матвій, з юних років служив в Лубенському полку. З 1761 року він військовий товариш, а з 1773 року служить писарем Миргородського земського суду, маючи чин колезького асесора, володів спадковим хутором Косярівщина, що розташовувався на межі Шишацької та Яреськівської сотень та землею у містечку Яреськи. Дружина народила йому двох синів Івана та Петра, двох доньок – одна з них Ганна. Достеменно не відомо, де і коли народився син Матвія – Іван. Він навчався юриспруденції, служив у війську. Перша його дружина померла під час пологів, забравши з собою первістка. Вдруге Іван Матвійович одружився з Марією, донькою Лютенського сотника Гадяцького полку Шостака Іллі Панасовича. У той час Косярівський служив поштмейстером у Орлі, згодом у Курську, Харкові. У зв'язку з погіршенням здоров'я, змушений залишити службу і осісти на своєму хуторі – біля Говтви. З дружиною нажив двох доньок: Марію та Катерину. Марія Іванівна, хоч і народилася у 1791 році у Косярівщині, та з малих літ виховувалася у Яреськах, де проживала у рідної тітки – Косярівської Ганни Матвіївни, дружини яреськівського сотника Трощинського Андрія Прокоповича. У тітчиному домі вона зростала, одержала освіту. Звідси вийшла заміж за Гоголя-Яновського Василя Панасович. Для родини Гоголів-Яновських містечко було майже рідним. З Яреськами їх єднали як родинні так і майнові стосунки. Там крім земель Косярівських був невеликий маєток матері Гоголя-Яновського В.П. (Тетяна Семенівна одержала його від своїх батьків Лизогубів). Ще Панас Дем'янович зі своєю дружиною постійно їздили на церковні свята у Яреськи. Тут христили своїх дітей. Василь Панасович був «своїм» «яреськівським» у містечку, про що свідчать численні записи у метричних книжках церков Яресьок. Хоча сестра Марії, Катерина, після невдалого шлюбу з Ходарівським Миколою, проживала разом з батьками у Косярівщині та часто була з сестрою у Яреськах. Катерина Іванівна гарно співала і від неї молодий письменник записував українські пісні та старовинні перекази. Рідний брат Івана Матвійовича, Петро був військовим, дослужився до підполковника, а потім отримав цивільний чин надвірного радника. Проживав у Яреськах. Він мав синів: Івана, Петра і Павла та доньку Варвару, які доводилися двоюрідними братами і сестрою Гоголь-Яновській Марії Іванівні. Між цими родинами були добрі, близькі стосунки. Вони часто проводили разом дозвілля, сімейні свята. А їх діти довго листувалися. Найстарший з братів Косярівських, Іван Петрович, ймовірно народився ще у XVIII столітті, бо уже у 1820-1825 роках проходить військову службу у Грузії. Проживав у Петербурзі, мав чин надвірного радника. Він захоплювався поезією. Один з відомих його віршів написаний у 1825 році з сумної нагоди – смерті Гоголя-Яновського В.П. З опублікованих творів Косярівського І.П. особливе місце займає поема «Ніна» написаної під впливом служби у Грузії. Косярівський Петро Петрович став також військовим. До 1828 року проходив службу на Україні, а потім переводиться до Петербурзької губернії, де і помер у чині полковника

артилерії. Його брат Павло Петрович розпочав свою кар'єру з військової служби. Згодом став економом у Петровському Полтавському кадетському корпусі, а з 1864 року він «правитель дел» цього корпусу. Гоголь М.В. у листах називає його «дядько», а в інших листах він себе й обох братів Косярівських: Петра та Павла – «нашою благословенною веселою трійцею», що свідчило про невелику вікову різницю між членами яресківської трійці. Сестра братів Косярівських – Варвара Петрівна у шлюбі мала прізвище Берізіна. Вона любила приїздити на свою малу батьківщину – Яреськи. Крім цих Косярівських у яресківських метричних книгах згадується поручик Косярівський Федір. У жовтні 1823 року його донька Гликерія одружилася з шишацьким козаком: Писяком Лукою Григоровичем. У 20-ті роки минулого століття Косярівські в Яреськах не зустрічаються.

Трощинські

Один з найславніших і найбагатших родів України веде свій початок з Трощина Степана, який родом з села Мазохинці біля Білої Церкви. Він – племінник гетьмана Мазепи. Обіймав посади гадяцького полкового осавула, полкового обозного, гадяцького полковника. По завершенню Мазепівського керівництва позбавлений полковництва. Та ще за Мазепи він отримав у власність село Ручки Гадяцького повіту, де і помер.

Його рід міг канути в лету, загубитися в історії, якби не праправнук Степана, Трощинський Дмитро. В архівах залишилося чимало документів про Трощина, а про його нащадків значно менше. Хоча, саме перші нащадки додали до прізвища Трощина закінчення «ський» і вже почали писатися Трощинськими.

Обмаль архівних документів за Степанових дітей і внуків спонукало до виникнення кількох версій предків Дмитра Прокоповича.

Одна із них веде подальший родовід через внука Степана, Андрія, який служив канцеляристом Генеральної канцелярії, бунчуковий товариш. У 1734 році стояв у почесній жалобній варті найвизначнішої козацької старшини на похороні гетьмана Апостола.

За другою версією (Салій О.В., Хурса В.В.) Степан мав сина Матвія, який за царювання Петра I отаманував на Запоріжжі, дослужився до полковника. Та на підставі спорідненості із Мазепою, був арештований та посаджений у в'язницю, де невдовзі помер. Його вдова переселилася з малолітнім сином Іваном у Полтавську губернію, містечко Яреськи. У Миргородському полку Іван Матвійович дослужився до полкового писаря, залишивши після себе двох синів: Івана і Прокопа.

Іван Іванович проходив у молодості службу у Миргородському полку канцеляристом, а згодом у Генеральній військовій канцелярії Глухова. Пізніше прийняв чернецтво у Межегірському монастирі. Певний час був у

Троїце-Сергіївській лаврі, а потім – Києво-Печерській. Отримав ім'я – Амфілохій. Це він сприяв вступу Дмитра Прокоповича до Києво-Могилянської академії.

Розглянувши обидві версії, автори цього видання, зупинилися на першій версії, оскільки відомий дослідник козацького періоду Кривошея В.В. у своєму дослідженні «Українська козацька старшина» подає Трощинського Прокопа, як сина Андрія.

Трощинський П.А. – син бунчукового товариша, службу розпочав з 1727 року в Миргородській полковій канцелярії. Значковий товариш з 1740 року, військовий товариш з 1751. Разом з братом Мартином мали один двір у Яреськах.

Брат Прокопа, Дем'ян Андрійович, постійно проживав у Яреськах. Значковий товариш Миргородського полку з 1742 року, військовий товариш з 1754, а з відставкою – прапорщик з 1779, а згодом-секунд-майор.

Андрій Андрійович – значковий товариш Миргородського полку з 1751 року, а з наступного – військовий товариш. Проживав у Яреськах.

Крім Дем'яна і Андрія у Прокопа Андрійовича були брати Іван та Мартин. Біографію Івана Андрійовича (можливо Іванович) подано за другою версією нащадків Трощинських. Завдяки дядьку Івану, Дмитро Прокопович, потрапив на службу у Миргородську полкову канцелярію, а згодом поступив до Києво-Могилянської академії. Відомо, що Яреськівську сотню у 1771–1772 роках очолював представник іншої гілки Трощинських. Трощинський Андрій Іванович. Реєстр Кривошеїв подає його як сина переяславського єпископа. Виникає декілька запитань. Яке відношення до Яресьок і до Трощинських має переяславський єпископ? Як Андрій Іванович так швидко пройшов вислугу? Він ще з 1764 року – значковий товариш, а через два роки – військовий товариш Миргородського полку. Був наказним сотником у Яреськах і у 80-х роках того століття, що свідчило про постійне проживання Андрія Івановича у містечку. Можливо він був сином Трощинського Івана Івановича – канцеляриста Миргородського, згодом центральної канцелярії, який у чернецтві отримав ім'я Амфілохія.

Ще більш запутана ситуація з Трощинським Мартином. У списках Кривошея є два Мартини. Обидва приблизно одного віку, обидва – військові товариші.

Прокіп Андрійович проживав з Мартином в одному дворі та скуповував хати у яреськівських козаків. Але з яким Мартином не відомо. Сукач Марія Семенівна вийшла заміж за Трощинського Мартина, але за якого? Ймовірно, Прокіп проживав в одному дворі з своїм братом Мартином Андрійовичем, а отже другий Мартин був сином Івана.

Найбільш відомим діячем тих далеких часів був Трощинський Дмитро Прокопович. Академік Тронько писав «Тарас Шевченко називав його славним козаком-вельможею, Микола Гоголь – благодійником України, Микола Церителі присв'ятив йому першу збірку українських пісень. Трощинського

ще високо цінували як організатора козацьких полків 1812 року та мецената, на кошти якого навчалися діти козацьких родин, засновником відомого домашнього театру».

Він був свідком і учасником двох російсько-турецьких воєн, працював під час правління Катерини II, Павла I, Олександра I. Його друзями були найвідоміші діячі тих часів. Саме перелік яких викликає повагу до його кругозору: Кутузов, Безбородько, Кочубей, Боровиковський, Котляревський, Бортнянський, Воронцови, Капніст, Каразін, Муравйов-Апостол, Гнедич... І цей список можна продовжувати.

А народився він і зростав у містечку Яреськи. Освіту здобув у Києво-Могилянській академії. Пройшов шлях від Миргородського полкового писаря до головного директора поштового управління, міністра юстиції, члена Державної ради.

По петербурзькій відставці Трощинський переїхав на Миргородщину. Взимку жив у Кибінцях, а літом – в Яреськах, біля Псла. Мав домашні театри із селян та навколишніх поміщиків, оркестр, скоморохів, які розвивали нудьгу вельможі та його сусідів. Дорогі колекції: живопису, фарфору, бронзи, монет, величезна бібліотека з унікальними виданнями догоджали найвибагливішим інтелігентам припільського краю.

Тож будинок у Кибінцях вважався центром української культури – його називали «українськими афінами», а Яреськи – літньою резиденцією.

До цього необхідно додати численних слуг, якими керували управителі, різні постійні приживалці, народні музики, домашні лікарі, кухарі та інші постійно створювали належний комфорт для господаря та його гостей у Кибінцях, а літом в Яреськах.

Трощинський попри його високій посаді до старості зберіг глибоку повагу до України та її козацької минувшини.

Дмитро Прокопович офіційно одружений не був. Мав позашлюбну доньку Надію, яку належним чином виростив та видав заміж за князя Хілкова Івана Миколайовича. Надія Дмитрівна рано померла, залишивши після себе доньку Парасковію, до якої дід «душі не чаяв». Хілкови постійно жили у Трощинського як в Петербурзі, так і на Миргородщині. В юну онуку Дмитра Прокоповича були закохані сусіди по Миргородщині: Муравйов-Апостол Матвій Іванович і Капніст Олексій Васильович. Обидва домагалися її руки. Матвій присвятив їй вірш з вказівкою місця його написання – Яреськи. Проте Парасковія поєднала свою долю з бароном Остен-Сакеном Станіславом Карловичем. Гоголь М.В. писав з цього приводу: «княжна переродилася в баронессу». Подружжя Остен-Сакенів бувало і в Яреськах.

Помер Трощинський Дмитро Прокопович 26 лютого 1829 року на 76 році життя. Похований в селі Кибінці. Так завершилася ще одна гілка з великого яреськівського роду Трощинських.

Крім синів у Прокопа Андрійовича було дві доньки. Катерина Прокопівна постійно жила в Яреськах, а по смерті брата Дмитра доживала віку

у Василівці, при сестрі Гоголя-Трушковській М.В. Ганна Прокопівна у 1761 році вийшла заміж у Яреськах за значкового товариша Роменського Михайла.

Молодший брат Дмитра, Юхим постійно проживав у Яреськах і був одружений на своїй землячці. Помітною особистістю став його син Іван Юхимович, 1780-1832рр. Він також став військовим, пройшовши шлях від юнкера до генерал – лейтенанта. Брав участь у багатьох битвах. При Бородіно отримав поранення кулею у груди на виліт. У 1813 році брав участь у закордонному поході російської армії. У битві при Лютцені був знову тяжко поранений. Нагороджений орденами Святого Георгія IV ст., Святої Анни I-III ст., Святого Володимира II-III ст., німецьким Кульмським хрестом та іншими. У 20-х роках був командиром 3-ї уланської дивізії, керував Новоросійським військовим поселенням зі штабом у Новомиргороді, перебудував це місто на військовий лад.

Найменший з братів, Андрій Прокопович, бл. 1743-1776 рр. з юності служив у Миргородському полку. З 1767 року отримує звання військового товариша, а з 1772 призначається сотником Яреськівської сотні. Одружений з Косаревською Ганною Матвієвною, сестрою діда Гоголя М.В. Помер зовсім молодим у віці 33 роки. Після себе залишив сина Андрія, 1774-1852рр. Андрій обрав професію військового. Брав участь у військових походах, боях на території Австрії, Пруссії. У 1811 році на основі батальйону Фінляндської гвардії, яким командував генерал-майор Трощинський А.А. сформований фінляндський полк. Андрій Андрійович пішовши у відставку, управляв Кагарлицьким маєтком дядька. Після смерті Дмитра Прокоповича сім'я Андрія переїхала у Кагарлик. Йому у спадок залишилася велика галерея картин, бібліотека, неоціненні колекції зброї, медалей, порцеляни, бронзи. Андрій Андрійович часто, особливо в молодості, приїжджав на свою батьківщину – в Яреськи.

У Трощинського А.А та його дружини Ольги Дмитрівни з роду Кудрявцових – нащадків польського короля. був син Дмитро, 1831 р.н. Він навчався в Рішельєвському лицейі Одеси. Служив у Новоросійському губернському управлінні. Саме він продав яреськівський маєток у 1857 році генерал-майору Яковлеву Григорію Васильовичу, про що свідчить запис у ЦДАУК за 1857 рік.

Та повернемося до Дмитра Андрійовича, ймовірно він вніс у ці роки найбільший вклад у будівництво нової церкви у Яреськах, та ініціював назвати її Андріївською. У 1858 році Трощинський будує у Кагарлику цукровий завод, де встановили найновіше обладнання, для чого взяв великий кредит. На жаль не розрахував свої можливості. За несплату кредиту попав до боргової в'язниці. Кагарлицькі маєтки були продані не з його волі. Ще до цього розпалася його сім'я. Син і донька Дмитра Андрійовича померли малолітніми, а з дружиною розійшовся. Так закінчилася ще одна гілка Трощинських.

У другій половині XVIII ст. в Яреськах проживав Троцинський Іван Федорович, який з відміною козацького устрою став колезьким асесором. Він мав численну сім'ю – шестеро синів: Іларіон, Григорій, Роман, Василь, Антон (за іншими даними Андрій) і Карпо та 5 доньок: Уляна, Софія, Марія, Анна і Ольга. Всі вони внесені у списки дворян 1854 року. Впливовий його родич, Дмитро Прокопович влаштував п'ятьох синів (записані першими) до Полтавського будинку виховання бідних дворян, де вони утримувалися на кошти мецената.

Серед них був найстарший з братів – Іларіон. Після закінчення навчання у Полтаві, він вступає до Харківського університету. Відомі його літературні твори часів навчання в університеті: «Весна», «Поняття про високе». Потім Іларіон переїхав до столиці.

Крім перелічених Троцинських у Яреськах у другій половині XVIII – на початку XIX ст. проживали інші численні представники цього роду. Про це свідчать метричні книги Яреськівських церков того періоду, що зберігаються у Полтавському архіві. Не будемо називати Іванів та Івановичів, що зустрічаються часто. Назвимо імена, які не мають відношення до перелічених вище. Це Троцинський Антін, Яким, Ананій, Єгор, Трохим та інші. Та уже у 20-і роки минулого століття прізвище Троцинських у списках Яресьок не зустрічається. Родовід Троцинських потребує глибокого вивчення.

Яреськівські грузинські дворяни

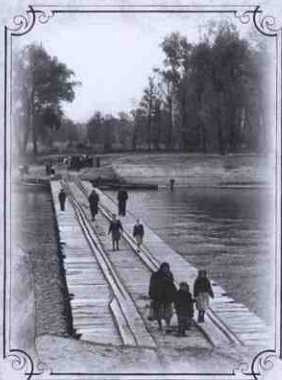
Описуючи Яреськи другої половини XVIII та початку XIX століть не можна не згадати про грузинське поселення цього містечка. Згідно імператорського указу 1738 року служиві Грузинської роти одержали земельні наділи у чотирьох полках України, у тім числі і у Миргородському. Грузинські поселенці соціально були неоднорідні. Серед них були представники знатних князівських родин, дворяни, збіднілі офіцери, прості міщани, селяни, слуги-кріпаки. На початку 40-х років група грузинів поселилася в Яреськах. Це були родини князів: Пхеїдзе, Залахархаумудзе, Сологошвили, дворян: Жевахова, Кавтарадзе та інших. Головним заняттям грузинських емігрантів була військова служба. Ще у 1738 році згідно Указу імператриці Анни була створена Грузинська рота. На 1740 рік уже було три таких роти. А з жовтня 1741 року, це вже був Грузинський гусарський полк. Цей полк існував до кінця 60-х років XVIII століття. Після його розформування, грузини служили у різних полках, значна частина яких зосереджувалася на укріплених лініях Півдня сучасної України. При виході у відставку вони вибирали рід занять на свій розсуд. Грузинські садиби були невеликими. Найчастіше вони склалися з житлового будинку (від двох до дев'яти кімнат у залежності від заможності), сараїв, комор та інших господарських будівель, що розміщувалися на дворі з садком та часто з вино-

градником, рідко з лісом. Сюди ж відносилися кілька *«людських хат (від 2 до 10), де жили слуги»*. Звичайно слуги були в заможних родинах. За свідченням сучасників, вони *«живучи между малороссиянами, одяание гусарское и немецкое употребляли и обычай русской приняли»*. У цьому випадку під словом «русский» необхідно зрозуміти – не грузинський, тобто здебільшого український. Поступово стосунки між місцевими жителями і грузинами ставали більше добросусідські, а часто родинними. Свідчення цього метричні книги яреськівських церков. Зупинимося на прикладі дворянина Жевахова Макара Степановича, 1712-1787рр. Відомо, що у лютому 1742 року він служив поручиком у третій роті Грузинського гусарського полку. У званні секунд-майора виходить у відставку. Жевахов Макар приятелював з яреськівським возним корнетом Пащенком. У 1771 році він став хрещеним батьком сина Пащенка, Йови, майбутнього військового товариша. Донька Макара, Марія стала дружиною Вороженка Остапа Федоровича, писаря Яреськівської сотні. Подружжя Вороженків мало п'ять синів та доньку Ганну. Крім маєтку у Яреськах Жевахов у 80-і роки володів трьома душами посполитих у хуторі Бузівським. Коли у 1787 році Жевахов М.С. помер, то його дружина Марина Степанівна передала маєток в опіку своєму зятеві Остапові. Син Макара прапорщик Жевахов Василь мав доньку Марину, хрещеною матір'ю якої стала у 1789 році Вороженко Ганна Остапівна. Син Жевахова, Василь Макарович помер зовсім молодим, 30-літнім чоловіком. Його вдова Євдокія Іванівна у 1793 році одружилася з яреськівським корнетом Левицьким Петром Петровичем, ймовірно сином священника. Крім прапорщика Жевахова Василя Макаровича та Євдокії Іванівни, у ті роки в Яреськах жив ще вахмістер Жевахов Василь з дружиною Анастасією. Без сумніву, із Жеваховими зналися відомі яреськічани – Трощинські, Косярівські, Левицькі та інші. Грузинів та українців ще об'єднувала однакова православна віра. З дитинства виховані на глибоких традиціях християнської релігії, грузинські переселенці в Україні знаходили широку можливість для реалізації своїх духовних потреб та виявлення релігійних почуттів. Однозначно, вони не тільки ходили в церкву, а й намагалися матеріально підтримати храми. Наприкінці XVIII у першій половині XIX століття частина грузинів-яреськівців від'їздить у більші міста – Миргород, Кременчук чи по місцю служби, головним чином у Новоросійську губернію, південь нинішньої України. А велика частина поріднилася з українськими родинами. Грузинські поселенці все більше і більше переймали звичаї та умови українців. Це добре видно на прикладі роду Жевахових. Багато нащадків грузинських поселенців навіть втрачали свої корінні родові прізвища, а отримували їх створеними в українському мовному середовищі, що відповідали місцевій мовній традиції. Тому в Яреськах замість Сологашвілі pojawiaються Сологови, Кавтарадзе – Кафарови і навіть – Ігнатєви, замість грузинського Егнаташвілі. Так у Яреськах проживав вахмістер Кафтирьов Макар, 1717р.н. У нього були діти: син Петро та доньки: Феодо-

сія, Тетяна, Євдокія. Яреськівські метричні книги свідчать, що у той час тут жив Кафтаров Микита, у якого були сини: Йосип, 1803 р.н. та Іван, 1806 р.н. А у корнета Кафтарова Якова тут народилися доньки: Марія та Степанида та син Федір, 1802 р.н., який навчався у Полтавському будинку виховання будних дворян на пансіон Трощинського Д.П. Хрещеною матір'ю обох доньок Якова була «колезька асесорша Анна Долгова-Трощинская». Яків помер у Яреськах у 1815 році у віці 54 роки. 10 дворів у Яреськах мав князь Херхеулідзе Заал (Захар), який загинув у бою у 1738 році. Його маєтності у Миргороді, Яреськах успадкував малолітній син Симон, який згодом їх продав землякові Герсеванову Георгію, а той, у 1772 році – полковому судді Козачковському Федорові. Його син Гаврило, військовий товариш, згодом поручик, постійно жив у Яреськах, мав близькі стосунки з Трощинськими, Гоголь-Яновськими, Долговими та іншими яреськівцями. Деякі грузини отримували в Яреськах від 5 до 20 дворів. Серед них імеретинський князь Пхеїдзе Хосія який одержав у містечку 20 дворів, а його неповнолітні сини: Олексій та Іван – по 5. Пхеїдзе Олексій у 80-х роках XVIII ст. буде городничим міста Миргород, хоча на початку 70-х років купував з братом у яреськівчан землю біля Псла. Метрична книга церкви Різдва Христового за 22 вересня 1801 року свідчить: *«У князя Льва Салагова от жены его Матрены родился сын Иоан. При крещении воспиемником был князь Алексей Пхеидзе»*. У Яреськах мали не великі земельні наділи князі Сологашвілі: Шермадин і Лев. Останній, відставний поручик на той час, мав тут ще і підданих. Не поодинокі випадки, коли грузинських жителів називали просто – Грузини, Так у метричних книгах яреськівських церков зустрічався протопоп Грузинський, Грузинка Марія. У Яреськах неодноразово бував грузинський поет Гурамшвілі Давид, який жив у Миргороді, але у містечку на Пслі мав земляків-приятелів. З містечка Яреськи, на початку першої світової війни забрали на фронт грузинів Гзелешвілі Костянтина і Тарсадзе Михайла.

Водяні млини на р. Псел

Міст через р. Псел, 1956 р.

Садовське

Гоголь В.П.

Гоголь-Яновська-Косярівська М.І.

Гоголь М.В.

Косярівська Г.М.

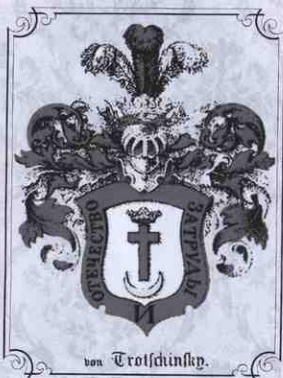
Косярівський П. П.

Герб Косярівських

Трощинський Д. П.

von Trotschinsky.

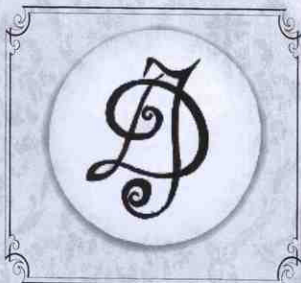
Герб Трощинських

Будинок Троцинських сьогодні

Троцинський І. Ю.

Печатка сотника Долгова

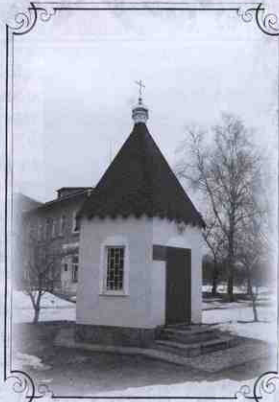
Михайлівська церква

Іконостас Михайлівської церкви

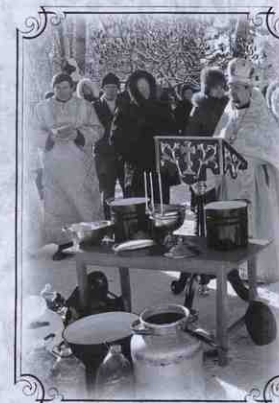
Андриївська церква

Каплиця Андрія Первозваного

Обряд хрещення

Свято Водохреще